

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IUNIE 2023 • NR.6 (208)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. **Olga Roșca, consilieră prezidențială:** „Republica Moldova a demonstrat capacitate administrativă la summitul CPE, fapt ce denotă că avem capacitate administrativă și pentru aderarea la UE”
2. **Editorial de Lina Grău, jurnalistă:** „Este summitul Comunității Politice Europene punctul non-retur al integrării europene a Republicii Moldova?”
3. **Opinia expertului, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA):** „Beneficiile de securitate pentru Republica Moldova ca urmare a Summit-ului CPE 2023”

Știri pe scurt:

Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării a elaborat, pe 28 iunie, o inițiativă de modificare a legii prin care cetățenii străini se vor putea angaja în Republica Moldova fără a avea un permis de muncă. Ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Dumitru Alaiba, susține că actuala legislație conține mai multe prevederi ce limitează accesul la forța de muncă calificată și, astfel, blochează creșterea economică a țării. „Atunci când un investitor vine să lanseze o afacere în Moldova, el nu trebuie să-și înceapă drumul de la solicitarea permisului de muncă la Biroul Migrație și Azil. Atunci când o companie moldovenească vrea să angajeze expertiză din străinătate, permisul de muncă nu trebuie să fie un impediment. De la această constrângere investitorii efectiv ocolesc Republica Moldova inclusiv din cauza că, pur și simplu, nu au pe cine angaja”, a declarat el. Astfel, pe lângă cele 18 categorii de cetățeni străini care pot să se angajeze în Republica Moldova, fără a avea permis de muncă, de acest drept ar putea beneficia și cetățenii din cele 27 state membre ale Uniunii Europene, dar și din alte 19 țări ca SUA, Marea Britanie, Elveția, Ucraina, Japonia, Coreea de Sud și altele. Autoritățile susțin că sunt multe sectoare ale economiei care au nevoie de forță de muncă.

Republica Moldova a semnat, pe 27 iunie, acordul de comerț cu Asociația Europeană de Liber Schimb (EFTA). Acordul va permite producătorilor moldoveni să exporte bunuri, fără a plăti tarife vamale, în cele patru țări membre ale EFTA: Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția. Semnarea unui astfel de acord consolidează legăturile economice dintre Moldova și țările occidentale, stimulează cooperarea internațională și transmite un mesaj clar partenerilor noștri - Moldova respectă principiile comerțului echitabil și promovează un mediu transparent și previzibil pentru tranzacțiile comerciale transfrontaliere, susține premierul Dorin Recean într-o postare pe pagina sa de Facebook. Președinta Maia Sandu susține că acest acord este încă un pas important în direcția integrării noastre economice în Europa și contribuie la menținerea stabilității și la sporirea bunăstării cetățenilor.

Consiliul Federal al Elveției a adoptat, pe 28 iunie, sancțiuni ce vizează cinci cetățeni moldoveni. Argumentul hotărârii invocă „tentative de destabilizare în Republica Moldova”. Printre aceștia sunt oameni de afaceri și politicieni care „au participat la acte de subminare a suveranității și independenței Republicii Moldova”. Cei cinci au interdicție de intrare și tranzit prin Elveția, iar bunurile din această țară vor fi înghețate. „Elveția susține astfel sancțiunile impuse de UE la cererea Moldovei din cauza intensificării acțiunilor de destabilizare în această țară de la începutul agresiunii militare a Rusiei împotriva Ucrainei”, notează Consiliul Federal. Măsurile aplicate de Elveția prevăd înghețarea bunurilor și resurselor economice ale acestor persoane și interzicerea intrării și tranzitului prin Elveția. decizia Elveției reprezintă transpunerea unei decizii anterioare a UE în acest sens. Mai mult, la aceasta decizie s-a aliniat și Norvegia.

Summitul CPE, un test administrativ trecut cu brio de Chișinău pe drumul european

Summitul Comunității Politice Europene (CPE), eveniment desfășurat pe 1 iunie la Castel Mimi din satul Bulboaca de lângă Chișinău, a plasat Chișinăul în rândul marilor capitale europene, acolo unde se iau decizii importante pentru întreaga Europă. Testul administrativ al organizării unui eveniment de o asemenea anvergură a fost trecut cu brio de către autoritățile de la Chișinău.

Aceștia s-au comportat exemplar din punct de vedere al resurselor pe care le-au avut la dispoziție.

Este adevărat că la acest succes organizatoric au contribuit și alte țări partenere, în special România, dar meritul integral nu poate fi decât al Republicii Moldova, care a demonstrat că se poate ridica la nivelul unei astfel de manifestări.

Republica Moldova a obținut nu numai beneficii de imagine de la acest summit. Au fost ajutoare militare palpabile din partea Poloniei, care a trimis la Chișinău un transport semnificativ de echipamente militare care vor intra în dotarea lucrătorilor Ministerului de Interne. De asemenea, Republica Moldova a obținut din partea Norvegiei un ajutor financiar consistent

▶ de 50 de milioane de euro. Cel mai probabil acesta va fi folosit pentru procurarea în avans a unor cantități importante de gaze pentru ca autoritățile să poată pregăti din timp sezonul rece.

Acest lucru ar ridica din presiunea aprovizionării cu gaze în această iarnă. De asemenea, ar întări reziliența și securitatea energetică a Republicii Moldova și ar diminua pârghiile de șantaj pe care Rusia nu a ezitat în trecutul apropiat să le folosească împotriva Moldovei pentru a influența mersul politicii de la Chișinău. În plan intern, industria HoReCA a avut numai de beneficiat, deoarece a găzduit la acest summit câteva mii bune de participanți din toate categoriile - de la șefi de stat și guverne, delegațiile acestora, experți și, nu în ultimul rând, jurnaliști străini care

au acoperit această reuniune. Totodată, este pentru prima oară când președinta Maia Sandu este gazda unei asemenea mese rotunde la care participă cei mai importanți oameni de stat ai Europei și proximității sale. Cu acest prilej, președinta și-a anunțat și intenția de a candida pentru încă un mandat prezidențial anul viitor.

De asemenea, cel mai circulat drum din Republica Moldova - R2 - a fost reabilitat într-un timp record și va rămâne pentru a fi folosit în continuare de cetățeni. Industria vinurilor și cea agricolă a fost și ele bine reprezentate la acest summit. Autoritățile au organizat diverse evenimente în cadrul și în afara reuniunii pentru a promova produsele moldovenești care iau deja calea Uniunii Europene de mai mulți ani, în proporție de circa două treimi.

Toate aceste beneficii și oportunități dau încredere Republicii Moldova pentru continuarea parcursului european al Chișinău. Alături de acest summit, este nevoie și de un raport favorabil al Comisiei Europene la finele lunii octombrie și de un vot pozitiv al Consiliului European în luna decembrie. Așadar, roadele eforturilor proeuropene de la Chișinău vor fi cântărite și numărate la finele acestui an în care Republica Moldova se află în fața unei noi etape din istoria sa - deschiderea negocierilor pe capitole de aderare cu UE. Într-un scenariu pozitiv, acesta va fi un travaliu care se va întinde pe ani buni de zile și care de asemenea necesită nu numai voință politică, ci și durabilitate și efort continuu.

Mădălin Necșuțu

Republica Moldova a demonstrat capacitate administrativă la summitul CPE, fapt ce denotă că avem capacitate administrativă și pentru aderarea la UE

Cu Olga Roșca, consiliera pentru afaceri externe și comunicare a Președinției, am discutat în acest interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE despre beneficiile și imaginea pe care Republica Moldova și-a creat-o după găzduirea celui mai important eveniment de asemenea anvergură din istoria sa - summitul Comunității Politice Europene - ce a avut loc pe 1 iunie la Castel Mimi. Am discutat despre beneficiile imagologice pentru Chișinău, dar și cele palpabile ce țin de ajutoare cu echipamente militare, fonduri și planuri pentru securizarea sectorului energetic și cel de justiție. Vă invităm să citiți integral acest interviu.

■ **Summitul CPE a fost perceput drept un succes pentru Republica Moldova. Care sunt beneficiile politice și economice pe care le-a obținut Chișinăul în urma acestui eveniment istoric?**

■ În primul rând, Republica Moldova a fost văzută de către cetățenii noștri și cei străini ca un stat care are mulți prieteni, care nu este singur chiar și în condițiile unui război la granițele noastre și a unui război hibrid dus de Rusia împotriva noastră.

Suntem tratați de toate țările europene de la egal la egal și toți acești lideri au venit să vadă faptul că suntem europeni. Acesta a fost unul dintre cele mai mari beneficii.

Cât privește partea economică, au discutat aceste aspecte în întâlnirile bilaterale sau trilaterale pe care le-a avut doamna președintă Maia Sandu, sau domnul premier Dorin Recean. Au fost transmise mesaje că Republica Moldova vrea să se integreze economic în sistemul european de transport, iar semnarea Acordului de comerț cu Asociația Europeană de Liber Schimb (EFTA) care a avut loc astăzi [27 iunie] vine să arate că această cooperare intensă cu țările europene aduce beneficii concrete.

Acest acord de liber schimb va permite producătorilor moldoveni să-și exporte mai simplu produsele către aceste țări - Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția – unde există un mare potențial de creștere.

■ **Totodată, Republica Moldova s-a bucurat și de o vizibilitate fără precedent. Cum s-ar traduce acest succes și în plan diplomatic, deoarece știm că Republica Moldova este în proces de a convinge toate țările UE pentru un vot pozitiv**

în luna decembrie la Consiliul European?

■ Un exemplu foarte simplu este una dintre recomandările Comisiei Europene și anume faptul că trebuie să consolidăm capacitatea administrativă de a livra reforme. Doar din acest punct de vedere, a fost foarte clar că instituțiile noastre pot coopera, pot beneficia de sprijinul extern și pot livra un eveniment de o astfel de anvergură.

Despre acest lucru, președintele României Klaus Iohannis a spus foarte clar că Republica Moldova a demonstrat această capacitate administrativă la summitul CPE, fapt ce denotă că avem capacitate administrativă pentru aderarea la UE.

Acesta a fost doar un exemplu al acestor beneficii diplomatice. Foarte mulți lideri care au venit au fost aici pentru prima dată, astfel că această comunicare cu ei contează foarte mult. În momentul în care ai o țară pe care trebuie să o convingi să îți dea voie să intri în acest club, în această familie europeană de 27 de state, și care nu te cunoaște deloc, este normal ca ea să aibă anumite semne de întrebare.

Pentru noi, faptul că toată lumea a venit în Republica Moldova și a văzut că suntem o țară europeană, că vorbim o limbă europeană și avem un sistem european, ne va facilita acest proces de a convinge țările europene. Asta pe lângă faptul că trebuie să ne facem temele de acasă și să îndeplinim acele recomandări pentru a avansa cu agenda de reforme.

Imagine consolidată

■ **Cum a fost reflectat în presa internațională acest eveniment și**

care au fost ecourile pe care le-ați observat după ce circa 600 de jurnaliști străini au acoperit acest summit CPE?

■ Moldova a fost văzută ca un stat care contribuie la stabilitatea și securitatea Europei. Prin găzduirea unui summit care a strâns aproape toți liderii europeni și toate instituțiile Uniunii Europene, am arătat că nu suntem doar beneficiarii asistenței, ci vrem să contribuim tot mai mult la discuțiile care afectează toți cetățenii de pe continent.

Am fost văzuți ca un stat care contribuie și livrează securitate. Faptul că toți liderii au venit la 20 de kilometri de granița cu Ucraina, unde Rusia duce un război brutal, iar noi, împreună cu partenerii, am reușit să asigurăm securitatea evenimentului, a însemnat că Moldova este și un furnizor de securitate.

Noi depunem eforturi, cu susținerea partenerilor, ca să creștem acest rol de furnizor de securitate, astfel încât să beneficiem toată regiunea. Să fim un vecin puternic pentru Ucraina și un partener puternic pentru Uniunea Europeană, pentru ca toată lumea să beneficieze de acest lucru, ținând cont de amenințările din regiune.

■ **Republica Moldova a anunțat și puțin înainte de summit, dar și în timpul summitului din partea Poloniei diverse ajutoare militare pentru a consolida capacitățile de apărare. Este și acesta un plus pe care Republica Moldova l-a obținut de la partenerii săi după summitul CPE?**

■ Summitul CPE a fost un exercițiu important de securitate. A fost pentru prima dată când toate instituțiile din domeniul securității au lucrat împreună cu partenerii

externi și cu colegii din instituțiile omoloage din alte state. Au învățat foarte mult și în unele cazuri au beneficiat și de donații concrete.

Astfel, noi am avut de învățat, de beneficiat și aici asta înseamnă capacități administrative consolidate datorită acestui summit.

Ajutor pe securitatea energetică

■ În plan energetic și al securității energetice după acest summit, putem spune că Republica Moldova va sta mai bine în viitor în ceea ce privește achiziționarea de gaze și interconectivitatea cu alte state din regiune, ca urmare a unor discuții poate pe care Chișinăul le-a avut cu țări care ar putea ajuta Republica Moldova în acest sens?

■ Securitatea energetică este într-adevăr o prioritate care este discutată la toate întrevederile bilaterale, conferințele sau summiturile la care merg oficialii noștri. Aceeași situație a fost și la summitul CPE, inclusiv pentru că ambele teme – energie și interconectivitate – au fost discutate. Noi vrem să fim mai mult conectați la UE.

Pe partea de gaze stăm bine, deoarece gazoductul Iași – Chișinău este operațional și iarna trecută ne-a arătat cât de importantă a fost această conductă. Tot această iarnă ne-a arătat că trebuie să dezvoltăm interconectivitatea pe partea de electricitate. Se construiește deja linia electrică Vulcănești-Chișinău, iar linia Bălți-Suceava este la nivel de proiect, de confirmare a finanțării și va dura mai mult, dar este foarte important să o construim, astfel încât să reducem sau să diversificăm sursele aprovizionare cu electricitate.

Totodată, discutăm și cu partenerii despre energia verde, despre energia regenerabilă. Vrem să învățăm de la ei și cum să creem condiții pentru ca investitorii din țările lor să vină și să investească în sursele noastre regenerabile.

■ Știm că Norvegia a acordat un ajutor de 50 de milioane de euro la summitul CPE pentru Republica Moldova. Cum se va materializa acesta – în bani sau gaze de la această țară care știm că este unul dintre cei mai mari producători europeni de gaze?

■ Avem acest angajament al unui grant din Norvegia. Discutăm încă detaliile despre folosirea sa.

Reforma justiției, în capul listei

■ A fost discutat poate la summit și capitolul justiție? Știm că șase dintre cele nouă recomandări ale UE pentru Republica Moldova sunt pe zona de justiție. Cum stăm la acest capitol în contextul în care Comisia Europeană pregătește un raport privind evoluțiile reformelor din Republica Moldova pentru luna octombrie?

■ Reformele sunt întotdeauna pe agenda discuțiilor noastre. Noi raportăm progrese. Este evident că reforma justiției este cea mai complicată. Aceasta durează pentru că nu căutăm scurtături.

Reforma justiție trebuie să fie una calitativă și sustenabilă. Observăm și o rezistență din interiorul sistemului judiciar și nu e simplu, dar toată lumea este angajată să avanseze și asta facem. Inclusiv, prin solicitări de ajutor de la parteneri.

■ În urmă cu doar câteva zile s-a împlinit un an de la momentul

istoric în care Republica Moldova a primit statutul de țară candidată pentru aderarea la UE. Dacă ar fi să facem un bilanț scurt al realizărilor de acum un an și până în prezent, la ce capitole ar putea puncta Republica Moldova?

■ Comisia Europeană a opinat deja că trei din cele nouă recomandări sunt îndeplinite completamente. Au fost îndeplinite recomandările ce țin de implicarea societății civile în procesul de luare a deciziilor, protecția drepturilor omului și remedierea completă a deficiențele legislative identificate de Comisia de la Veneția.

Împreună cu statele partenere am făcut progrese mari în ceea ce privește „de-oligarhizarea”. Toate acele sancțiuni internaționale asupra oligarhilor moldoveni, pentru care noi am făcut multe diligențe și advocacy, ca să limităm influențelor oligarhilor din Moldova, au funcționat. Inclusiv în privința acelor care continuă să conducă acțiuni de destabilizare a țării. În principiu, avem progrese pe fiecare cerință pe zona de justiție.

De exemplu, pe parte de „dezoligarhizare”, doar în luna martie autoritățile au înghețat bunuri ale oligarhilor dobândite ilegal în valoare 55,7 milioane de euro ce se aflau peste hotare.

Un alt plus a fost că a intrat în vigoare legislația ce ține de procesele în lipsă împotriva unor preținși infractori care au fugit din țară, iar Ilan Șor a putut fi condamnat în lipsă. Acesta este un exemplu că am adoptat această legislație și apoi ea a funcționat și este implementată.

■ Vă mulțumim!

Este summitul Comunității Politice Europene punctul non-retur al integrării europene a Republicii Moldova?

Luna iunie 2023 ar putea fi punctul care să marcheze momentul de non-retur în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova. Un punct în care geopolitica, securitatea regională, opinia publică internațională, dar și evoluțiile interne din Republica Moldova au generat o situație de natură să facă imposibile, cel puțin pe un previzibil termen scurt și mediu, un recul istoric și o revenire a Republicii Moldova în zona de influență directă a Rusiei.

Summitul Comunității Politice Europene, cel mai important și mai prestigios eveniment găzduit de Republica Moldova de la independență încoace, a adus la Chișinău 48 de șefi de stat și de guvern și oficiali europeni și a „exportat” în Europa multe știri pozitive despre Moldova.

Însăși decizia de a organiza acest eveniment la Chișinău a fost un gest foarte puternic de susținere din partea Europei nu doar pentru Republica Moldova, ci și pentru Ucraina, sfâșiata al doilea an de agresiunea Rusiei. Decizia de a aduna toți liderii Europei la mai puțin de 20 de kilometri de spațiul aerian ucrainean, violat în fiecare zi de rachete și bombardiere rusești, a fost un semnal politic clar al solidarității europene pentru Kiev și Chișinău. Și un semn că „cortina de fier” nu va mai cădea niciodată pe Prut.

Pentru Chișinău, pe lângă imensul capital de imagine, summitul a adus vești bune pe domeniul energetic, de infrastructură și apărare, dar și

extrem de valoroase promisiuni în legătură cu perspectiva europeană. Președinta Parlamentului European, Roberta Metsola, a îndemnat liderii europeni să susțină ideea ca Republica Moldova să înceapă deja în acest an negocierile privind aderarea la Uniunea Europeană. „Faptul că ne-am întâlnit, astăzi, aici, este nu numai un semnal de susținere, ci și de angajament din partea noastră pentru statutul de stat candidat la aderare. Parlamentul European ar trebui să înceapă negocierile, anul acesta. Suntem impresionați de viteza cu care Republica Moldova a răspuns la toate recomandările formulate de UE și cum avansează în activitatea sa. Vom fi pregătiți când Moldova va fi la pregătită. Locul Moldovei este în Uniunea Europeană”, a declarat Roberta Metsola la încheierea summitului.

Transnistria nu este un impediment în calea integrării europene

Un alt semnal foarte important pentru Chișinău a fost dat de Josep Borrell, șeful diplomației europene: Transnistria nu mai este un impediment de nedepășit în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova. „Cred că voința europeană a acestui popor și a acestui guvern este evidentă, Moldova este un stat candidat, lucru ce părea imposibil, altădată. Acum, ei trebuie să facă reformele și astfel au parcurs drumul. Aderarea Moldovei este independentă de ceea ce se întâmplă în Transnistria. Cipru a avut o problemă teritorială și, totuși, a devenit stat membru”, a declarat Josep Borrell.

„Republica Moldova este în inima Europei. Republica Moldova este Europa”, a mai spus și Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene.

„Moldova este percepută drept viitoarea membră a Uniunii Europene”, a declarat gazda evenimentului, președinta Maia Sandu.

Comisia Europeană va prezenta raportul final privind progresele Republicii Moldova în octombrie, dar decizia de deschidere a negocierilor de aderare, care va fi pusă în discuție în luna decembrie, este una politică și este necesară unanimitatea celor 27 de șefi de state și guverne ale Uniunii Europene. Și aici, vor conta mult simpatiile oficialilor europeni, care se vor converti în decizii importante. Având în vedere semnalele pozitive care vin dinspre UE, se pare că oficialii europeni sunt dispuși să dea Chișinăului încă un mandat de încredere și, în pofida restanțelor semnificative din domeniul justiției, să dea în luna decembrie undă verde negocierilor de aderare a Republicii Moldova la UE. Carențele din domeniul justiției, deoligarhizării, statului de drept și consolidării capacităților administrative vor continua însă să fie priorități ale proceselor de reformare, cu o și mai atentă monitorizare din partea UE.

Sanționarea oligarhilor

Tot în această perioadă, cu câteva zile înainte de summitul CPE, UE a adoptat o altă decizie importantă pentru democrația din Republica Moldova – pentru prima dată au fost impuse sancțiuni unor oligarhi care nu doar că au abuzat de slăbiciunile statului moldovean pentru furt și trafic de influență, ci au și alterat sistemul democratic și au corupt masiv categoriile cele mai sărace ale populației pentru a le manipula

la proteste și alegeri. Pe intern, efortul de eliminare a influenței crimei organizate asupra politicului s-a materializat prin decizia Curții Constituționale de a scoate în afara legii partidul condus de penalul Ilan Șor, cu desființarea tuturor structurilor acestuia. Astfel, blocarea externă a circuitelor financiare obscure ale unor oligarhi moldoveni compromiși, la pachet cu închiderea accesului în politică a formațiunii finanțate de unul din autorii *furtului miliardului* sunt măsuri de natură să însănătoșească peisajul politic din Republica Moldova, inclusiv în perspectiva alegerilor din următorii doi ani – locale, prezidențiale, parlamentare. Este însă vital ca efortul de însănătoșire a mediului politic și a societății în general să fie susținut și de o justiție funcțională, de investigații anticorupție și decizii de condamnare în instanță pe dosarele mari de corupție, abuz și trafic de influență.

În luna iunie au fost și câteva evoluții regionale care vor avea un impact indirect, dar determinant, asupra viitorului Republicii Moldova. Prima este contraofensiva începută de Ucraina pe 4 iunie, cu sprijinul tehnic al Occidentului. Cred că abia acum suntem într-un punct în care (aproape cu certitudine) nu mai riscăm să vedem trupe rusești pe străzile Chișinăului. Iar rebeliunea armată a lui Evgheni Prigojin, confuzia pe care a adus-o în Rusia și felul ridicol și impotent în care criza a fost gestionată de autoritățile ruse a demonstrat încă o dată slăbiciunea și deruta colosului cu picioare de lut de la Kremlin. Și a fost o dovadă în plus pentru Occident că țările care vor să se elibereze de influențele medievale ale Rusiei și vor să fie parte a lumii civilizate trebuie susținute în acest efort. O victorie a Ucrainei și înfrângerea Rusiei în acest război sunt fundamentale pentru viitorul Republicii Moldova și a regiunii, dar

și a Europei în general. Iar apropiatul summit NATO de la Vilnius din iulie ar putea veni cu noi soluții de securitate pentru Ucraina, soluții la care trebuie să fie atentă și Republica Moldova.

Perioadă decisivă pentru viitorul european

În concluzie, putem spune că perioada pe care o traversăm este una decisivă pentru consolidarea caracterului ireversibil al parcursului european al Republicii Moldova. Este un proces care a fost catalizat de geopolitică și evoluțiile dramatice din regiune. Totuși, incontestabile sunt și dedicația și efortul puterii de la Chișinău. Însă chiar dacă Republica Moldova va începe negocierile de aderare la UE, riscurile nu vor dispărea - riscuri legate de securitatea regională, de interesele obscure din politicul intern, de inconsistența unor reforme importante, dar și pericolele legate de tacticile hibride rusești, inclusiv care țin de dezinformare, folosirea segmentului anti-UE al societății, dar și potențialul de manipulare prin intermediul Găgăuziei și Transnistriei.

Ani de zile, dacă nu decenii, ne-am întrebat dacă parcursul european al Republicii Moldova este sau nu unul ireversibil, iar răspunsul era mereu că riscurile unui recul sunt chiar mai mari decât determinarea clasei politice și forța societății de a merge pe acest drum. Acum, pentru prima dată în istoria noastră recentă, putem afirma (aproape) cu certitudine că Republica Moldova va fi în următoarele decenii de partea civilizată a istoriei, pe partea bună a „noii cortine de fier” care să o țină mai departe de ambițiile militariste ale Rusiei.

Lina Grău

SECURITY & DEFENCE DIGEST

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare

Beneficiile de securitate pentru Republica Moldova ca urmare a Summit-ului CPE 2023

Într-o perspectivă mai largă, determinarea liderilor europeni de a se reuni în Republica Moldova, în special în contextul geopolitic actual, are o semnificație politică puternică. Pentru Rusia, acesta reprezintă mesajul direct al lumii civilizate de dezacord față de politica sa revanșistă. Pe lângă faptul că CPE are un conținut mai extins decât prezența țărilor membre UE, evenimentul confirmă, de asemenea, și o schimbare de paradigmă în relațiile UE cu partenerii săi estici, în special Republica Moldova și Ucraina. De la o agendă pragmatică, care, de regulă, încorporează interesele Rusiei, UE a trecut la o abordare confrontaționistă, axată pe interesele Moldovei și Ucrainei, privind astfel parteneriatul cu aceste două țări din perspectiva securitizării (securitization). Oferirea statutului de candidat la aderarea la UE, împreună cu creșterea semnificativă a asistenței pentru sectoarele de securitate și energetic, reprezintă o confirmare a schimbării de abordare menționate. Un alt argument ține de faptul că oficialii UE nu mai percep conflictul înghețat din regiunea transnistreană ca un impediment în calea integrării Republicii Moldova în UE. Chiar dacă politica agresivă a Rusiei e cea care, în mare măsură, a determinat acest schimb de abordare, opțiunea UE de a se focusa pe securitizare (sau integrarea partenerilor estici menționați prin securitizare) confirmă conștientizarea beneficiilor comune de pe urma acestei strategii.

Consolidarea capacității de apărare anti-aeriană

Trebuie de remarcat că însăși procesul de pregătire către Summitul CPE a prezentat un exercițiu de asigurare a securității la nivel înalt în cadrul unui eveniment complex. Faptul că spațiul aerian al Republicii Moldova a fost protejat de NATO este un eveniment extrem de important, deși insuficient de mediatizat. De asemenea, buna organizare a Summitului CPE în Republica Moldova a fost asigurată și cu contribuția Ministerului Afacerilor Interne din România (87 de angajați ai ministerului român au fost delegați pentru a oferi suport autorităților naționale). Forțele și mijloacele

antrenate din România țin de acordarea ajutorului medical, protecție chimică, biologică, radioactivă și nucleară, evacuare medicală urgentă, module de decontaminare, dar și patru puncte medicale avansate, iar două elicoptere SMURD erau pregătite, dacă ar fi fost necesar, să efectueze misiuni aereo-medice. De fapt, sprijinul României vine în contextul implementării acordului de colaborare pe domeniul gestionării situațiilor de urgență moldo-române începând cu 2014.

În același timp, nu putem neglija și suportul Poloniei în asigurarea securității procesului de desfășurare a Summitului, care a venit cu asistență, atât pentru a asigura continuitatea combaterii

agresiunii Federației Ruse în Ucraina, cât și atacurilor hibride ale acesteia pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, Polonia a venit cu un ajutor - șase avioane militare, încărcate cu arme și muniții, echipamentul militar fiind donat Inspectoratului General de Poliție. Loturile de donatii se încadrează în standardele de dotare ale poliției naționale și sunt destinate menținerii la un nivel corespunzător a capacității de pregătire a polițiștilor în desfășurarea exercițiilor tactice regulate. De fapt, Polonia susține urgentarea procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană și apreciază efortul țării de a rezista în fața atacurilor hibride. Nu poate fi neglijat nici faptul că acest stat are un rol important în organizarea livrării de arme, dar și în coordonarea diferitelor discuții la nivel european privind agresiunea Rusiei asupra Ucrainei. Anterior, în toamna anului 2020, salvatorii din Republica Moldova au beneficiat de un lot de echipament necesar pentru intervenții în situații de risc și alte echipamente necesare misiunilor de salvare.

Revenind la problema capacității de apărare aeriană, lipsa acesteia a fost pe deplin resimțită de cetățenii statului nostru încă de la începutul agresiunii ruse asupra Ucrainei. Mai multe cazuri de încălcare a spațiului aerian și terestru național de către rachete rusești, în încercarea de a ocoli sau de a lua prin surprindere capacitatea de apărare

antiaeriană ucraineană, au obligat Republica Moldova să ceară (fără succes) clarificări de la Moscova. Deși nu există dovezi clare că aceste acțiuni au vizat nemijlocit teritoriul moldovenesc, evenimentul *per se* a evidențiat vulnerabilitățile existente pe deoparte, iar pe de alta, a atentat la modelarea spațiului informațional intern, în special încercând temperarea/tergiversarea eforturilor de reacție și condamnare a comportamentului belicos al Moscovei.

Deși summitul în sine nu a eliminat problema apărării anti-aeriene de pe ordinea de zi, acesta a demonstrat angajamentul UE și sprijinul occidental față de Republica Moldova. Exercițarea cu succes a procesului de protecție temporară a spațiului aerian moldovenesc pe timpul summitului ar putea fi atât de „dureoasă” pentru Moscova, încât aparatul său de propagandă a decis să evite abordarea subiectului, cel puțin într-o măsură mai mică decât obișnuiește să o facă. Tăcerea Kremlinului ar putea fi explicată prin teama de a forța Occidentul să își asume întreaga și permanenta responsabilitate față de protecția spațiului aerian moldovenesc. Până în prezent, absența accesului geografic către Republica Moldova îi permite Moscovei să exploateze această vulnerabilitate pentru a constrânge/limita voința politică a Chișinăului. Cu alte cuvinte, rușii tac pentru că Occidentul i-ar putea deposeda de o pârghie extrem de important de exercitarea a influenței asupra Republicii Moldovei.

Deși apărarea temporară a spațiului aerian ar putea avea o importanță mai mult simbolică decât practică, aceasta oferă clasei politice moldovenești doza necesară de încredere pentru continuarea eforturilor de integrare europeană. Totodată, e important ca această încredere să fie percepută și exploatată corect. Aceasta presupune conștientizarea și asumarea responsabilității de către clasa politică

față de angajamentul asumat, înainte de sărbătorirea prematură a succesului. E necesară o viziune clară de explorare a deschiderii occidentale care să permită accelerarea reformelor, în special în domeniul securității și apărării. Totodată, e important de realizat că pe lângă protecția spațiului aerian, eforturi simultane trebuie concentrate pentru consolidarea capacității forțelor militare convenționale și a creșterii rezistenței naționale la amenințările hibride. Inițierea unei abordări complexe asupra sectorului de securitate demonstrează, pe lângă maturitate politică și viziune strategică, intenția de a evita risipirea resurselor și duplicarea eforturilor și resurselor, în special această argumentare fiind valabilă în raport cu asistența externă.

Totodată, Chișinăul trebuie să conștientizeze că doar sprijinul european nu este suficient pentru a depăși situația. Inițiativa și perseverența din partea autorităților sunt așteptate acum mai mult ca oricând. În privința capacității naționale de apărare, autoritățile moldovenești trebuie să vină cu o viziune internă foarte bine articulată. Dezvoltarea capacității naționale de apărare aeriană trebuie să ia în considerare, printre aspectele tehnice și financiare, și constrângerile de timp. În timp ce aparenta generozitate occidentală oferă un sentiment de confort, alternative care asigură realizarea obiectivului final - protecția spațiului aerian – nu trebuie excluse din setul de opțiuni. Altfel spus, dacă situația de securitate o impune, exercițiul de combatere a acestei vulnerabilități nu trebuie să se limiteze la dezvoltarea capacității de protecție aeriană proprie, în care responsabilitatea de gestionare revine exclusiv autorităților naționale. Diferite configurații de parteneriate la nivel bilateral și multilateral ar putea constitui opțiuni alternative de abordare parțială sau completă a problemei.

Summitul CPE 2023 a creat condițiile primare pentru astfel de parteneriate,

în cazul în care guvernul de la Chișinău s-ar decide să exploreze această oportunitate. Discuțiile despre asistența occidentală acordată Ucrainei, în speță privind eventualele alianțe pe capacități de avioane F-16 și sistemele de rachete Patriot, nu ar trebui să lase guvernul moldovean indiferent. Republica Moldova ar trebui să-și mențină vizibilitatea și prezența în diferite formate ale dialogului de securitate, aceasta oferind posibilitatea identificării soluțiilor și locului potrivit în configurația eventualelor mecanisme de securitate. Abordarea precum că *suntem apărați de Ucraina* nu va mai fi un argument, creând, în timp, percepția de lipsă de responsabilitate.

Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) - Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova (MPUE)

Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene (PSAC) vizează inițiative în domeniul apărării, politicilor interne și politicilor externe, constituind o parte a Politicii Externe și de Securitate Comună a UE. Cadrul de cooperare al PSAC dintre UE și Republica Moldova se desfășoară pe trei paliere: managementul crizelor (reglementarea conflictului transnistrean și participarea Republicii Moldova la misiuni și operații internaționale sub egida UE), securitatea civilă (reforma justiției, reforma poliției, controlul armelor și lupta împotriva terorismului) și securitatea militară (cooperarea, cel puțin până la evenimentele din 2014 din Ucraina, era aproape inexistentă dat fiind faptul că în acest domeniu NATO este instituția cheie de cooperare cu RM).

Reieșind din cele expuse, putem constata o divizare de responsabilități între UE și NATO legate de sectorul de securitate al Republicii Moldova, prima (prin intermediul PSAC) concentrându-se pe aplicarea legii și stabilitate, în timp ce a doua urmărește dezvoltarea

sectorului de apărare - sistemul militar. În lumina schimbării de paradigmă menționate în secțiunea de mai sus, UE ar putea accepta redirectionarea mai multor surse, de la primele două coșuri de asistență la ultimul – cel militar. Acest lucru este deosebit de important acum, când situația impune revigorarea sistemului național de apărare al Republicii Moldova – nucleul căruia este Armata Națională. Constrângerile actuale conform cărora sursele din Instrumentul European pentru Pace (IEP) pot fi utilizate doar pentru sisteme militare neletale ar putea fi revizuite temporar. De asemenea, Misiunea de Parteneriat a UE în Republica Moldova (MPUE), ca parte a eforturilor PSAC, ar urma să promoveze o abordare mai „robustă” și să se concentreze, pe lângă domeniile „managementul crizelor, operațiunilor internaționale și ordinii de drept”, pe consilierea în domeniul consolidării capacității naționale de apărare.

Pornind de la ideea că sistemul de apărare al Republicii Moldova este sub-dezvoltat în comparație cu alte componente ale sistemului național de securitate, prioritatea UE ar constitui-o reducerea discrepanței de dezvoltare între componentele sistemului de securitate și, implicit, asigurarea echilibrului în cadrul ecosistemului național de securitate. Proiectarea eforturilor UE prin intermediul MPUE ar trebui să se concentreze pe dezvoltarea unor capacități tangibile care vor putea, pe lângă sarcinile interne, să contribuie la eforturile mai ample ale PSAC, inclusiv sporirea participării la misiunile de stabilizare ale UE în diferite teatre. În comparație cu Ucraina și Georgia,

contribuția Moldovei la PSAC este, de departe, cea mai modestă. Cu doar opt experți detașați în EUTM Mali și EUTM RCA, abordarea Moldovei a jonglat între restricțiile statutului de neutralitate și lipsa de resurse. În timp ce ultimul argument poate fi cumva acceptat, invocarea statutului de neutralitate în contextul actual de securitate creează ambiguitate. Faptul că, pe de o parte, Moldova pledează pentru sprijin militar, iar pe de alta, invocă în cadrul parteneriatelor statutul de neutralitate generează confuzie, iar în timp această abordare ar putea fi taxată de partenerii strategici.

În cazul participării la misiunile PSAC, până în prezent, contribuția modestă a Republicii Moldova a avut mai degrabă o semnificație politică. Cu toate acestea, este puțin probabil ca acest lucru să dureze la nesfârșit și, mai devreme sau mai târziu, Moldova va trebui să justifice investițiile UE. Prin urmare, este imperativ ca actuala MPUE să își direcționeze eforturile pentru a completa asistența NATO și a partenerilor strategici în construirea unor forțe militare profesioniste care, pe lângă sarcinile interne, ar putea completa golul de contribuție în cadrul eforturilor PSAC.

Deși summitul CPE 2023 transmite un mesaj descurajator Rusiei, el nu asigură imunitatea Republicii Moldova în fața unui spectru larg de amenințări, în special cele neconvenționale. Dimpotrivă, sentimentul de pierdere a controlului, forțează Rusia să-și scoată *ultimii ași din mânecă*. Prin urmare, inaccesibilitatea geografică va constrânge Moscova să își sporească

influența asupra marionetelor sale din Moldova – în special cele din regiunea transnistreană și Găgăuzia - ca opțiune alternativă la invazia militară planificată inițial. Acest lucru complică și sarcina Occidentului (în special a UE), care trebuie să proiecteze asistența pentru Moldova în așa fel încât aceasta să reziste nu doar în fața amenințărilor convenționale dar și celor hibride. Tacticile hibride rusești, mai degrabă decât amenințarea militară directă de care unii s-au temut anul trecut, constituie principala provocare de securitate pentru Moldova, în special având în vedere unele eșecuri militare ale Rusiei și pierderile grele de personal în Ucraina. Moscova este pe deplin capabilă să provoace dificultăți în Moldova fără a duce un război cinetic. În timp ce mitingul masiv pro-UE de la Chișinău din 21 mai a ilustrat în mod izbitor sprijinul popular pentru aderarea la UE, sondajele recente indică totuși că majoritatea moldovenilor care sunt în favoarea aderării la Uniunea Europeană trebuie să se confrunte cu o opoziție puternică a unei treimi din populație. Segmentul anti-UE al societății va continua să ofere o trambulină utilă pentru eforturile de destabilizare ale Rusiei. În acest context, este esențial să anticipăm eventualele viitoare operațiuni de influență rusă în țară, în special înaintea alegerilor potențial cruciale pentru dezvoltarea țării. În baza celor menționate mai sus, concluzionăm că entuziasmul temporar de pe urma summit-ului CPE 2023 va dispărea înainte ca Republica Moldova să rămână față în față cu agenda de reforme asumate.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).